

Yttrande
2016-06-09

Dnr: Ku2016/00088/D

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Kontaktperson: Gabriel Johansson, 070-874 93 30, gabriel@sverigesungdomsråd.se

Svar på remiss angående "Låt fler forma framtiden" betänkande av 2014 års demokratiutredning (SOU 2016:5), Ku2016/00088/D.

SAMMANFATTNING

Sveriges ungdomsråd ställer sig i huvudsak positiva till utredningen. Många viktiga aspekter lyfts fram, många stora problemområden belyses och majoriteten av förslagen och rekommendationerna ser vi som fullgoda. Vi har valt att inte lyfta några särskilda förslag som vi tycker är bra utan håller oss till att lämna synpunkter där vi ställer oss frågande eller missnöjda med förslag och rekommendationer. Vi belyser i vissa fall också de konsekvenser vi ser att förslagen och rekommendationerna kan komma att få.

11. MEDBORGARDIALOG OCH SAMRÅD I KOMMUNER OCH LANDSTING

11.5.2 Den medborgerliga delaktigheten bör hanteras av fullmäktige

Sveriges ungdomsråd ser att ett krav bör införas i kommunallagen på att samråd med medlemmarna måste genomföras inför varje beslut. Vi anser inte att formen för samråden bör regleras i kommunallagen, dels baserat på de argument som utredningen nämner men också utifrån att samråden måste ha olika former utifrån de lokala förutsättningarna i varje kommun och landsting. Vi vill alltså att det ska regleras att kommuner och landsting ska genomföra samråd med medborgarna, men inte hur samråden ska genomföras.

Att kommuner och landsting genomför samråd med medborgarna blir särskilt viktigt för ungdomar som inte har tillgång till de valdemokratiska rättigheterna att rösta eller ställa upp i val. Deras möjligheter att delta i demokratin minskar avsevärt om kommunen eller landstinget de bor i inte är öppna för medborgardialog, vilket är en risk om det inte finns något krav på samråd. Därför vill vi se ett lagstadgat krav på att alla kommun- och landstingsmedlemmar ska ges förutsättningar att framföra sina synpunkter inför alla beslut som fattas.

11.5.6 Information om demokratisk delaktighet på webben

Detta är ett bra förslag, vi vill dock lyfta vikten av att också tillgängliggöra samtlig information genom icke-digitala kanaler för att säkerställa att alla har tillgång till dem på en jämlik grund. Att begränsa spridningen av informationen till kommunens hemsida gör att informationen blir otillgänglig för de som av olika skäl inte har tillgång till internet eller tekniken som krävs för att få åtkomst till internet. Det kan vara av såväl kunskapsskäl, funktionsskäl eller ekonomiska skäl som individer inte har tillgång till internet. Informationen måste därför också finnas att tillgå i icke-digital form.

12. DET FÖRSTÄRKTA FOLKINITIATIVET

Stöd till resurssvaga grupper

Folkinitiativ och folkomröstningar är bra deltagardemokratiska verktyg som är viktiga för medborgarnas möjligheter att föra fram sina åsikter till de folkvalda. Även om det i utredningen framgår att resurser så som att på stöd av en organisation eller med ekonomiska medel inte nämnvärt påverkat kampanjerna som drivits för att samla namnunderskrifter till ett folkinitiativ så vill vi ändå lyfta resursfrågan ur ett tillgänglighets- och rättviseperspektiv.

Även om det inte lyfts inom delen i utredningen som handlar om just folkinitiativ och folkomröstningar så vill vi, baserat på det generella deltagandet i demokratin, tro att folkomröstningar i lägre utsträckning brukas av de grupper som i andra avseenden står längre ifrån demokratin, röstar i lägre utsträckning och i allmänhet inte deltar på samma sätt som övriga medborgare. Införandet av digitala namninsamlingar lyfts som ett verktyg för att underlätta för bl.a. personer med funktionsnedsättning att delta. Dock behöver resurser sättas in för att sprida kunskap om och ge tillgång till möjligheten att vara initiativtagare till folkinitiativ, inte enbart att skriva under andras initiativ eller rösta i folkomröstningar.

Att information om pågående folkinitiativ ska ges ut på kommunens hemsida ser vi som ett bra sätt att tillgängliggöra folkinitiativen för fler samt som ett bra sätt att hjälpa initiativtagarna att sprida folkinitiativet så att kraven på initiativtagarna sänks. Detsamma gäller när det kommer till att anmäla folkinitiativen till kommunen eller landstinget. Att gå in med stöd till mer resurssvaga initiativtagare blir då enklare. Däremot vill vi lyfta samma problematik som vi lämnade i ett remissvar till "Utredningen om en kommunallag för framtiden" och under rubriken "Information om demokratisk delaktighet på webben" tidigare i detta remissvar.

Rösträttsåldern för folkomröstningar och folkinitiativ bör sänkas

Utredningen har valt att bemöta åldersgränsen för folkomröstningar i delen "14.8.1 Försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder", men vi vill här lyfta frågan separat från sänkt rösträttsålder i de allmänna valen då vi ser att de inte bör klumpas ihop. Deltagande i de allmänna valen är ett valdemokratiskt verktyg för inflytande medan folkinitiativ och folkomröstningar är deltagardemokratiska verktyg. Folkinitiativ och folkomröstningar är

verktyg som framför allt finns för att skapa opinion och diskussion. I denna opinionsbildning och diskussion bör alla medborgare kunna delta. I en folkomröstning är det viktigt att kunna få med så många perspektiv som möjligt och att då utesluta vissa personer minskar resultatens legitimitet och skapar en sämre dialog som inte får med en helhetsbild av medborgarnas vilja och åsikter. Därför anser vi att åldersgränsen för att rösta i folkomröstningar och driva folkinitiativ bör sänkas till att bli tillgängligt för alla från första januari det året de fyller 16 år.

13. MEDBORGARFÖRSLAG OCH FOLKMOTION

Skadar resurssvaga grupper

Sveriges ungdomsråd ser att avskaffandet av medborgarförslag till fördel för folkmotion gravt minskar resurssvaga personers möjligheter till inflytande. Medborgarförslag är idag det demokratiska verktyg som är som mest tillgängligt och ger som störst inflytande, framförallt för resurssvaga individer. Unga, personer med funktionsvariationer och personer med bristande språkkunskaper drabbas extra hårt av att medborgarförslaget försvinner. Detta är dessutom grupper som i många fall inte kan eller får rösta och som i andra fall röstar i lägre utsträckning än mer resursstarka grupper. Problemet som uppstår med folkmotion är att det ställer betydligt större krav på individen som vill påverka att vara social, inflytelserik och att överlag ha de resurser och förmågor som krävs för att samla en procent av de folkbokförda i kommunen eller landstinget bakom sig. Detta handlar ibland om att få stöd från flera tusen personer. Att åstadkomma detta, när en dessutom redan känner ett utanförskap både gentemot samhället och demokratin och ofta redan befinner sig längre ifrån de demokratiska processerna och längre ifrån makten blir i våra ögon orimligt svårt.

Även om det inte går att finna underlag för i vilken utsträckning utsatta grupper använder sig av medborgarförslag. Så går det att visa på att de resurser som krävs, för att ge resurssvaga och utsatta grupper förutsättningarna, kunskapen och viljan att delta, är betydligt mindre när det handlar om medborgarförslag än när det handlar om folkmotioner.

Samma resonemang som vi lyft under vår rubrik "Stöd till resurssvaga grupper" i relation till folkinitiativ gäller även i relation till folkmotioner. Vi anser alltså att information på kommunens hemsida är bra även gällande folkmotion men att det inte får utesluta andra icke-digitala informationskanaler och att om folkmotion ska införas så kommer det krävas satsningar för att sprida kunskap om och ge tillgång till möjligheten att lämna ett folkmotion.

Det är tvingande att införa folkmotion

Sveriges ungdomsråd ser det som positivt att folkmotion ska vara tvingande, men skulle hellre se att det gällde medborgarförslag, då vi tydligt kunnat se problem med att det inte varit tvingande för kommunerna att införa medborgarförslag hittills. Detta har visat sig i form av att det skapar ett ojämnt inflytande mellan olika kommuner och landsting.

13.5.2 Synpunktshantering bör införas i kommuner och landsting

Vi vill lyfta att det är viktigt även här att detta gör tillgängligt i icke-digital form för de som inte har tillgång till digitala verktyg eller förutsättningar för att använda dem.

14. UNGAS DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE

14.8.2 Unga ska ges reella möjligheter till inflytande i kommuner och landsting

Sveriges ungdomsråd håller med om mycket av det som sägs inom ramen för detta förslag. Vikten av att kommuner och landsting själva måste avgöra vilket arbetssätt som bäst främjar ungas inflytande och delaktighet i den lokala demokratin utifrån de lokala omständigheterna och ungas behov och intressen är ett exempel på ett otroligt viktigt perspektiv som lyfts i utredningen.

Inom ramen för detta förslag står det följande "Vi menar dock att det är centralt att det finns ett formellt regelverk för hur ungas inflytande ska tillgodoses i den politiska beslutsprocessen [...]". Sveriges ungdomsråds mening är att detta formella regelverk inte ska vara ett ungdomsråd eller annan form av inflytandeforum för unga utan att detta regelverk ska införas i form av ett ungdomspolitiskt program eller en policy för arbetet med inkluderingen av unga. Detta är också något som utredningen lyfter i ett senare förslag "14.8.3 En genomtänkt och sammanhållen ungdomspolicy".

Sveriges ungdomsråd vill alltså inte se att kommuner inrättar ungdomsråd eller andra former av inflytandeforum för unga. Anledningen till detta är att vi ser att den typen av forum sällan fyller den tilltänkta funktionen. Den formen av ungdomsråd och inflytandeforum för ungas inflytande som vi förespråkar ska vara frikopplade från kommunen och skapade utifrån ungas initiativ. I inflytandeforum för unga som existerar under kommunal regi så faller ofta ungdomsperspektivet bort. Agendan sätts ofta av kommunen, vuxna leder ofta mötena och för ofta anteckningarna, något som gör att ungas ord aldrig når fram till de folkvalda församlingarna utan vuxna influenser. Vi ser också ofta hur kommuner tenderar att flytta över sitt ansvar att inkludera unga på ungdomsråden, vilket gör att ansvaret för att inkludera de unga flyttas från tjänstepersoner och politiker till ungdomarna själva.

Vi ser alltså att ungdomsråd och andra inflytandeforum för unga ska drivas av unga, för unga och att det ska vara ett verktyg för unga som vill organisera sig. Det arbete kommunerna vill göra för att inkludera unga måste ske på andra sätt, något som utredningen också nämner.

14.8.1 FÖRSÖKSVERKSAMHET MED SÄNKT RÖSTRÄTTSÅLDER

Rösträtten är en rättighet och ett sätt att få in viktiga perspektiv

Även om förslaget om sänkt rösträttsålder är välkommet så är förslaget långt ifrån tillräckligt och dessutom inkonsekvent. Utredningen uttrycker sig om rösträtten som om det vore ett verktyg som kan användas för att eventuellt höja eller sänka ungas deltagande i demokratin. Detta missar både att rösträtten är en rättighet och att det huvudsakliga syftet med att sänka rösträttsåldern är att ta tillvara på ungas perspektiv, åsikter och engagemang samt att legitimerade demokratin och göra de valda församlingarna mer representativa.

Det är besynnerligt att begränsa sig till att bara låta sänkningen ske som ett test och bara i kommuner. Det blir dels som att vi säger att ungdomar är halva medborgare, värdiga visst inflytande och makt men inte tillräckligt. Det blir också som att vi säger att ungdomar bara är värdiga rösträtt om de deltar i en lika stor eller större utsträckning än normen, ett krav som aldrig skulle ställas på någon annan grupp i samhället. Förslaget är helt enkelt inkonsekvent, skickar fel budskap och riskerar att undergräva ungas förtroende för demokratin. Något som på sikt kan leda både till att minska valdeltagandet samt förtroendet för politiken och den representativa demokratin över lag.

Kopplingen till myndighetsåldern

Ett vanligt argument som hålls av de flesta motståndare till sänkt rösträttsålder handlar om att inte vilja skilja på myndighetsåldern och rösträttsåldern. Trots detta finns redan idag flera olika åldersgränser. Straffbarhetsåldern är 15 år. Skolplikten slutar vid 16 år, då får du dessutom driva ett eget företag. Myndig blir du när du är 18 år men att adoptera eller ta vissa typer av körkort får du fortfarande vänta med några år. Åldersgränser som skiljer sig från myndighetsåldern finns det alltså gott om och många av dem kan anses vara mer rimliga partners till rösträttsåldern än vad myndighetsåldern är.

En sådan partner är skolplikten. Rimligt vore att du får rösta samma år som du inte längre har skolplikt eftersom du då ska anses vara färdigutbildad för att ge dig ut i samhället. Ett annat starkt argument för en sänkt rösträttsålder är att personer, i en demokrati, inte borde kunna bli straffade av lagar som de själva inte kan vara med och påverka. En person som är straffmyndig borde alltså ha möjlighet att rösta för att kunna påverka de lagar den måste förhålla sig till.

Vikten av ungas perspektiv och åsikter

I slutänden menar vi dock att det viktigaste argumentet för sänkt rösträttsålder är att ungdomar har viktig kompetens som behövs i det demokratiska samtalet. Genom att lyfta upp ungdomar i demokratin kan vi få viktiga perspektiv på dagordningen som annars försvinner. Detta handlar om att demokratin ska vara representativ och jämlik samt om demokratins legitimitet.

SÄNKT VALBARHETSÅLDER

Demokratis legitimitet, ungas kompetens mm.

Samtliga av de argument som användes i vår argumentation för sänkt rösträttsålder gör sig också gällande i diskussionen om sänkt valbarhetsålder. De krav som kan ställas på ungas insyn i politiska, sociala och ekonomiska frågor måste anses uppfyllda och vikten av representativitet och legitimitet inom demokratin står likväl när det kommer till valbarheten som starka argument för en sänkning.

I relation till valbarhetsåldern så blir dessutom underrepresentationen av unga i de valda församlingarna än viktigare och att sänka valbarhetsåldern är ett tydligt steg mot att öka representationen och vitalisera de folkvalda församlingarna.

Unga som fortfarande studerar skulle i lägre utsträckning lämna sina uppdrag

Att unga i högre utsträckning än övriga förtroendevalda lämnar sina uppdrag är något som utredningen lyfter fram som ett stort problem och som ett hinder för att kunna säkerställa en bättre representation i de valda församlingarna. Ett vanligt skäl till att unga lämnar sina uppdrag är att de flyttar. Att sänka valbarhetsåldern skulle öppna upp för en ny grupp unga som kan antas flytta på sig i en lägre utsträckning. Dessutom blir spannet unga som kan bli invalda större vilket ökar den procentuella möjligheten att en ung representant väljs in i de folkvalda församlingarna.

Kopplingen till myndighetsåldern

Kopplingen till myndighetsåldern är ett än vanligare argument när det kommer till diskussioner om valbarhetsålder. Rösträttsålderns koppling till myndighetsåldern och valbarhetsålderns koppling till myndighetsåldern har vissa likheter och vi hänvisar därför delvis till de argument som vi tidigare har lyft. Det finns dock även andra aspekter att ta hänsyn till när det kommer till valbarhetsåldern.

Många gånger behöver förtroendevalda fatta beslut av juridisk eller ekonomisk karaktär som en icke myndig person vanligtvis inte får fatta. Här anser vi att en utredning bör genomföras för att se över möjligheterna att hitta lösningar för dessa juridiska hinder. Vi ser alltså inte att en sänkning av myndighetsåldern behöver vara nödvändig för att göra en sänkning av valbarhetsåldern. Vi ser däremot att en sänkning av valbarhetsåldern är oerhört viktigt för den representativa demokratis legitimitet och för de valda församlingarnas därmed möjlighet att fatta representativa och informerade beslut.